Terítő töredéke - ún. táblás terítő töredéke

Textil- és viseletgyűjtemény

Leltári szám:	50.205.1
Készítés ideje:	1665
Készítés helye:	Felső-Magyarország; Kassa (feltehetően)
Anyag:	aranyozott ezüstfonal; selyemfonal; vászon
Technika:	kétoldalas fémfonalas lapos öltés; perzsa öltés; selyemmel lefogott fémfonalas hímzés; száröltés
Méretek:	szélesség: 55 cm hosszúság: 56 cm

A kassai Szent Erzsébet-templom kincstárából származó terítő tükrében Szent János evangélista szimbóluma, egy kiterjesztett szárnyú sas alakja helyezkedik el, feje körül aureolával a karmai között tartott írásszlagon felirat: 1665: DI[E] AUGUS[TI] 15 BARKOCZI MARIA. Körben a képtérbe átlósan benyúló virágszálak. A terítő plasztikusan kiemelkedő keresztöltésekkel hímzett középrészéhez utólagosan hozzávarrott, hét darabból álló (feltehetően egy korábbi úrihímzésről levágott) szegélyen törökös jellegű zárt és nyitott gránátalmák váltakoznak, selyem- és fémfonalas laposöltéssel hímezve.

A sasábrázolás a nyugat-európai csipke-, rece- és hímzés-mintakönyveket követi. Legkorábbi változatát Cesare Vecellio *Corona delle nobili et virtuose donne* (Velence, 1600.) című gyűjteményének első kötetében találjuk (ld. itt és itt). A későbbi mintakönyvekben ennek az ábrázolásnak még számtalan változata megtalálható. Magyarországon elsősorban a recehímzéseket díszítették evangélista-szimbólumokkal, ennek legszebb - 18. századi - példái Árva Bethlen Kata hímzett úrasztalkendői, amelyeket az olthévízi, küküllői, gyulafehérvári, magyarkirályfalvi és debreceni református templomoknak ajándékozott. (Vö.: Palotay Gertrud: *Árva Bethlen Kata fonalas munkái*. Kolozsvár 1940, 15–19., 2–7. kép - ld. itt).

Formája, tükrének mérete (32x35 cm) és utólagosan hozzávarrott szegélye alapján feltételezhető, hogy a terítő egy régebbi, ún. recetáblás terítő töredékének felhasználásával készült, melyen az evangélisták jelképei mellett talán az *Agnus Dei* alakja is helyet kapott, hasonlóan Bethlen Kata 1735-ben készült, 150x150 cm méretű olthévízi úrasztalterítőjéhez, vagy Lorántffy Zsuzsannának a Sárospataki Református Kollégium Múzeumában őrzött, a kassai református templomból származó hímzett úrasztali terítőjéhez.

Az írásszalagon eredetileg minden bizonnyal a S. JOHANNES felirat szerepelt, hasonlóan Bethlen Kata magyarkirályfalvi úrasztalterítőjéhez. Az eredeti hímzett feliratot az adományozás alkalmából az ajándékozó lebontotta, s helyére a dátummal ellátott dedikációs feliratot hímezte (vagy hímeztette). Erre enged következtetni, hogy az írásszalag betűi laza száröltéses technikával készültek, míg a sas és az írásszalag kerete is plasztikus öltéssel hímeztetett.

A dedikációs feliratban szereplő Barkóczi Máriát a korábbi irodalom feltételesen Haller István (1591–1657) küküllői főispán özvegyével, Barkóczy Annamáriával (1600 k.–1658 után) azonosította, aki férje halála után Kassára költözött, s Kemény Lajos kutatásai szerint 1665-ben több, liturgikus célokra használt tárgyat ajándékozott a kassai Szent Erzsébet-templomnak. (Vö.: Kemény Lajos: *Hol készült a sztropkói casula?* In: Archaeologiai Értesítő, 29. [1909] 218–221.) (Barkóczy Annamária portréját ld. itt. 1658. június 28-án kelt végrendeletét közli: Tüdős S. Kinga: *Erdélyi nemesek és főemberek végrendeletei, 1600-1660. Erdélyi testamentumok III*. Marosvásárhely, 2008)

Elképzelhető, hogy 1664-ben Haller István özvegye már nem élt, így a terítő Barkóczy Annamária öccse, Barkóczy László (1601–1659) két Mária nevű unokájának egyikéhez köthető: vagy Barkóczy Ferenc (?–1711) zempléni főispán leányához, aki 1689-ben Kassán ment feleségül Csáky István országbíróhoz (ebből a házasságból született 1698-ban Csáky Miklós esztergomi érsek), vagy pedig Barkóczy János leányához, akit 1696-ban Kende Mihály vett feleségül. Ez esetben feltételezhető, hogy a terítő eredetileg keresztelőkendőként szolgált, amelyet a Mária névre keresztelt gyermek Nagyboldogasszony napjára időzített keresztelőjére készítettek 1665-ben. Mivel a kassai Szent Erzsébet-templomot 1604–1671 között az város evangélikus többsége használta, a kendő minden bizonnyal 1671 után került a plébániatemplom gyűjteményébe.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

Irodalom

- László Emőke: *Magyar reneszánsz és barokk hímzések. Vászonalapú úrihímzések*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2001. - Nr. 4.
- Szerk.: Péter Márta: *Reneszánsz és manierizmus. Az európai iparművészet korszakai*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1988. - Nr. 403. (László Emőke)
- Nékám Lajosné: Barkóczi Mária terítője. *Az Iparművészeti Múzeum Évkönyvei*, 11. (1968). 1968. - 51-58.
- Csermelyi Sándor: *Magyar hímzések kiállításának leíró lajstroma*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1918. - Nr. 125.
- Mihalik József: *A Kassai Múzeum gyűjteményeinek leíró lajstroma*. Kassai Múzeum, Kassa, 1903. - Nr. 4169.
- *Az 1896-iki Ezredéves Országos Kiállítás. A Történelmi főcsoport hivatalos katalógusa*. Kosmos Műintézet, Budapest, 1896. - Nr. 2238.

